

d) razlike u finoći sirnog tijesta —

Različiti tipovi sira razlikuju se međusobno po građi tijesta. Tijesto ementalskog sira je npr. grubozrnatije od danskog, švicarskog sira (Samsø). Ova grubozrnata struktura prenosi se u topljeni sir, koji je u većini slučajeva bez sjaja i pokazuje brašnastu strukturu. Nasuprot ovome, Samsø-sir odlikuje se izvanredno finom strukturom i briljantnim sjajem. Ovaj se sir pored toga može homogenizirati bez ikakvih teškoća, dok se ementalski sir kod ovog postupka odmah zgrušava.

(Nastavit će se)

Nikola M. Nikoľov, Sofia

Centralni laboratorij pri »Mlječnoj industriji«

KISELO MLIJEKO KAO HRANA I LJEKOVITO SREDSTVO

Različni proizvodi koje čovjek svakodnevno upotrebljava u svojoj prehrani, bogati su jednim ili drugim hranjivim tvarima. Tako meso, mesni proizvodi i jaja sadržavaju mnogo bjelančevina i učestvuju u izgradnji mišića i krvi u organizmu. Drugi prehrambeni proizvodi, kao kruh i voće, bogati su ugljikohidratima i daju organizmu energiju neophodnu za održavanje životne aktivnosti. Povrća opet uglavnom snabdijevaju organizam vitaminima, solima, a neka od tih kao bijeli luk, crni luk, snabdijevaju organizam fitoncidiima antimikrobnog djelovanja. Prema uzrastu, radnoj djelatnosti, čovjek treba da koristi svakodnevno hranu različitu po vrsti i količini. Jedinostveni prehrambeni proizvod koji može da pruži organizmu gotovo sve neophodne potrebne hranjive tvari za razvitak i održanje životne aktivnosti jest mljeko. Ono sadržava bjelančevine, mlječnu mast, lecitin, mlječni šećer (laktozu), kalcij, fosfor i druge soli, vitamine i zaštitne tvari.

Posebno korisni za čovjeka od novorođenčeta do duboke starosti, sa svojim hranjivim dijetetskim i ljekovitim svojstvima kod nekih oboljenja, su kiselo mljeko (jogurt) i drugi mlječno-kiseli proizvodi. Kiselo mljeko je proizvod, čija je fermentacija protekla pri razvitku *Str. thermophilus* i *Lbc. bulgaricus*. Pri takvom djelovanju izvjesni dio mlječnog šećera pretvara se u mlječnu kiselinu. Pri nagomilavanju mlječne kiseline preko 0,5% pri temperaturi fermentacije od 40—45°C, kazein koagulira i mljeko postaje gusta masa te dobiva prijatan okus, mlječno-kiselu i prijatnu aromu.

Blagotvorno djelovanje kiselog mljeka na organizam postalo je poznato tek početkom ovog vijeka. Bugarski student medicine u Ženevi dr Stamen Gligorov u svojoj doktorskoj disertaciji piše da se najviše stogodišnjaka u Bugarskoj susreće među ljudima koji koriste kao hranu kiselo mljeko. Veliki ruski naučenjak i fiziolog Ilja Mečnikov dokazuje da njegovo blagotvorno djelovanje na organizam ne proizlazi samo od njegovog kemijskog sastava i fizikalnih svojstava, nego i od aktivne mikroflore, a specijalno od štapičastih bakterija mlječne kiseline nazvanih »*Lactobacillus bulgaricus*. Mečnikov sa saradnicima dokazuje da taj bacil ima sposobnost da živi u crijevima čovjeka.

Mlječnom kiselinom i antibioticima, koji obrazuju taj bacil smanjuje se količina gnjiležnih bakterija u crijevima i na taj način dolazi do smanjenja po njima proizvedenih otrova — fenol, indol, skatol i dr.

Sigurno je da su te tvari pri truljenju ostataka hrane u crijevima prešle u krv, da otežavaju rad bubrega i izazivaju nepravilnu razmjenu holesterina u jetrima, oštećuju postepeno nervni sistem i sve to dovodi do prijevremenog starenja. Ovu teoriju pobijaju američanski naučenjaci Roger i Kopelov. Oni poriču sposobnost *Lbc. bulgaricus* da preživi u crijevima čovjeka. Svoju tezu oni izgrađuju na osnovu nepodesne aktivne kiselosti crijeвне sadržine (pH — 7,4 — 7,8) i sadržanih žučnih sokova. Proučavanje u mnogim zemljama i Bugarskoj pokazuje da *Lbc. bulgaricus* ima sposobnost da živi u crijevima čovjeka. Istraživanja izvršena po autoru i saradnicima u Institutu za pedijatriju u Sofiji dokazuju da se u izmetinama djece hranjene kiselim mlijekom ustanovio *Lbc. bulgaricus* još u 24. satu. Taj bacil se nalazi u izmetinama i 10—20 dana poslije prehrane djece kiselim mlijekom. Istraživanje izmetina za vrijeme prehrane kiselim mlijekom pokazuje da se aktivna kiselost snižava (pH — 6,4 — 6,8), što je već povoljno za razvitak *Lbc. bulgaricus*. U tim proučavanjima je dokazano antimikrobno djelovanje *Lbc. bulgaricus* prema gnjiležnim bakterijama i mikrobima.

Idealna kombinacija kemijskog sastava i fizikalnih svojstava te sposobnosti *Lbc. bulgaricus* da živi u crijevima čovjeka i da obrazuje antibiotike osiguravaju hranjiva, dijetetska i ljekovita svojstva kiselog mlijeka. Kiselo mlijeko je antitoksično sredstvo i ono istovremeno jača životnu aktivnost organizma i produljuje život.

Kiselo mlijeko ima kemijski sastav mlijeka od kojeg je proizvedeno. Ono može da se proizvede od kravljeg, ovčjeg, bivolskog i miješanog kravljeg s ovčjim i kravljeg s bivolskim mlijekom. Proizvedeno od kravljeg mlijeka ima oko 3,6% masti, a od ovčjeg i bivolskog mlijeka 6,5%—10%. Kiselo mlijeko sadržava i izvjesne količine lecitina. Kiselo mlijeko iz kravljeg mlijeka ima 3,2%, a iz ovčjeg mlijeka 4—6% bjelančevina. Osim kazeina ono sadržava rastvorljive bjelančevine i aminokiseline proizvedene od bakterija mlječne kiseline pri fermentacionom procesu. Mlječna kiselina u kiselom mlijeku, prema uvjetima čuvanja i vremenu čuvanja, kreće se od 0,7—1,5%. Mlječna kiselina se obrazuje pri fermentativnim procesima i razvitku *Str. thermophilus* i *Lbc. bulgaricus*. Količina mlječnog šećera zavisna je o intenzitetu fermentacionog procesa i vremenu čuvanja i kreće se od 3—3,8%. Soli, u kiselom mlijeku ima oko 1%, a bogate su kalcijevim laktatom.

Sadržina vitamina je kao i u svježem mlijeku s izuzetkom vitamina C, čiji je veliki dio razoren pri kuhanju.

Zbog velike raznolikosti hranjivih tvari kiselo mlijeko je potpuna hrana, koja je u stanju da sama obezbjedi život i razvitak novorođenčeta, a kod odraslih životnu aktivnost u bolesti. Kiselo mlijeko je kalorična hrana. 1 kg kravljeg kiselog mlijeka sadržava oko 650 kcal, a bivolsko i ovčje oko 1050 kcal.

Posebni kemijski sastojci kiselog mlijeka obezbjeđuju njegova dijetetska i ljekovita svojstva pri nekim oboljenjima. Tako mlječna kiselina, pored specifičnog prijatnog okusa, poboljšava peristaltiku crijeva, stimulira lučenje želučanog soka, aktivira njegov rad i na taj način poboljšava probavu hrane. Već je ustanovljeno da se prijesno mlijeko zadržava u želucu 7 sati, dok kiselo 3—3,5 sati. Aminokiseline, koje su prisutne u mlječnim bjelančevinama, pružaju organizmu ne samo građevne elemente, već i tvari sa specifičnim djelova-

njem. Tako, aminokiselina metionin poboljšava funkcije jetara, ima ljekovito djelovanje kod zapaljenja jetara i raznih oblika anemije Lecitin doprinosi inaktiviranju holesterina kod jetara i na taj način djeluje ljekovito i terapeutski kod arterioskleroze.

Kalcijeve soli, koje sadržava kiselo mlijeko, pokazuju ljekovito djelovanje kod rahitisa, tuberkuloze i drugih bolesti, kod kojih organizmu nedostaju lako rastvorljive kalcijeve soli.

Mlječna kiselina i kalcijeve soli imaju diuretično djelovanje, poboljšavaju funkcije mokraćno-bubrežnih sistema i djeluju ljekovito kod nefritisa, pri hipertenziji i dr.

Svim tim njegovim svojstvima treba da se pridodaje i njegova antimikrobna svojstva u odnosu na *Bac. mesentericus*, *Bac. subtilis*, *clostridium*, na bakterije grupe *coli-aerogenes*, stafilokoke i drugih mikroba. Eto, zbog čega se kisela mlijeka odavno upotrebljavaju u narodnoj medicini pri liječenju opekotina, rana i drugih gnojnih zapaljenja. Nije slučajno da je od kiselog mlijeka proizvedena sa čistom kulturom *Lbc. bulgaricus* medicinska pasta Biolaktin koja se koristi pri liječenju gnojnih zapaljenja.

Sposobnost *Lbc. bulgaricus* da živi u crijevima čovjeka i njegova antimikrobna svojstva, stvaraju uvjete za odstranjivanje uzroka ljetnih proljeva i bakterija grupe *coli-aerogenes*. Utvrđeno je da pri upotrebi kiselog mlijeka prestaje djelovanje bacila tifusa.

Proučavanja nekih naučenjaka kao prof. Higušija iz Japana pokazuju da je kiselo mlijeko ljekovito sredstvo i kod oboljenja prouzrokovanih radioaktivnim zračenjem.

Raznovrsni sastav sadržine rastvorljivih bjelančevina, masti i vitamina čine da je kiselo mlijeko i dobro sredstvo za ishranu kože. Antimikrobni efekt doprinosi otklanjanju gnojnih stafilokoknih i streptokoknih infekcija na licu i drugim mjestima na koži. Na taj način kiselo mlijeko je i kozmetičko sredstvo.

Prijatan okus i idealna kombinacija hranjivih dijetetskih i ljekovitih svojstava kiselo mlijeko čini korisnim proizvodom za ljude od rođenja do duboke starosti.

Dipl. inž. Milan Hafner, Ljubljana
Poslovno združenje za mlekarstvo

OSVRT NA PROIZVODNJU, PRERADU I TRŽIŠTE MLIJEKOM GOD. 1965. U SLOVENIJI

U prošloj godini došlo je do bitnog preokreta na tržištu mlijekom, naročito u pogledu otkupa tržnih viškova mlijeka. Utjecaj na ovu promjenu imali su novi uslovi, prouzrokovani privrednom reformom. Najznačajniji preokret bio je zavisao o bitnoj promjeni otkupne cijene mlijeka. No, i brojno stanje krava i steonih junica krajem godine donekle se poboljšalo.

Usporedba statističkih podataka o broju krava u SR Sloveniji u januaru 1965—1966. pokazuje ovakvu situaciju:

	Januar	1965.	1966.	Indeks
Ukupan broj krava i steonih junica		244.457	252.656	103,5
Od toga: na društvenom sektoru		17.157	17.156	100
na individualnom sektoru		227.300	235.500	103,5